

Tisdagen den 20 april

Kl. 16.00

§ 1 Herr talmannen meddelade att herr *Enarsson* enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 19 april – den 31 maj.

Herr *Enarsson* beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsgöromålen dels tiden från den 26 april till 7 maj för deltagande i nedrustningsförhandlingarna i Geneve samt

dels för tiden 10 maj t. o. m. 19 maj för deltagande i sammanträde i Paris med exekutivkommitten och generalförsamlingen för International Federation of Agricultural Producers.

Stockholm den 20 april 1971

Nils G. Åsling

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3 Ang. principerna för placeringen av järnvägslinjer i det s. k. affärsbanenätet

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Åsling* (c) i kammarens protokoll för den 2 april intagna fråga, nr 182, och anförde:

Herr talman! Herr *Åsling* har frågat mig om jag är beredd att redovisa de principer som är vägledande för SJ vid placérandet av järnvägslinjer i det s. k. affärsbanenätet.

Till affärsbanenätet hör alla SJ:s järnvägslinjer som på grundval av riksdagens beslut inte hänförs till det ersättningsberättigade olönsamma järnvägsnätet. För sådana trafiksvaga järnvägslinjer på vilka trafiken bör bibehållas tills vidare av samhälleliga skäl utgår som bekant sedan budgetåret 1964/65 full ersättning av statsmedel för driftunderskottet.

Beslut huruvida ersättning skall utgå för viss linje baseras på en av SJ utförd s. k. separatredovisning. Denna redovisning av driftunderskottet på trafiksvaga järnvägslinjer sker vart tredje år och granskas av särskilda sakkunniga utsedda av Kungl. Maj:t. Granskningsmännens rapport ligger sedan till grund för Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen om driftersättning till SJ. När riksdagen fattat beslut i ersättningsfrågan är således också affärsbanenätets aktuella omfattning fastställd.

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. principerna
för placering av
järnvägslinjer i
det s. k. affärs-
banenätet*

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. principerna
för placering av
järnvägslinjer i
det s. k. affärs-
banenätet*

Herr ÄSLING (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det klarläggande svaret på min enkla fråga. Anledningen till denna är att allmänheten ställer sig frågan vad skillnaden kan vara mellan SJ:s affärsbandelar och övriga bandelar. Enligt uppgift är det inte entydigt så att SJ:s affärsbandelar är lönsamma. Utslagsgivande för indelningen måste då med andra ord, vid sidan om den lönsamhetsaspekt som kommunikationsministern här har omnämnt, ha varit också andra omständigheter. Med hänsyn till järnvägens grundläggande roll för bosättning och näringsliv vore det intressant att närmare få dessa andra skäl redovisade.

Jag vill verkligen förutsätta att indelningen i affärsbanenät och övriga banor inte markerar någon skillnad i planerad teknisk eller allmän utveckling av bannätet eller – vilket kanske är ännu betydelsefullare – av den service som offereras trafikanterna. Jag vill här gärna återropa ett speciellt exempel som är den direkta bakgrunden till min fråga. Det är bandelen Östersund–Storlien, en bandel som med hänsyn till angelägenheten av att utveckla trafiken över Trondheimsfjordens hamnar för det norrländska näringslivet är av speciellt intresse och särskilt stor betydelse. Enligt uppgift är övriga mellanriksförbindelser till Norge karakteriserade som affärsbanor. Det gäller de båda förbindelserna från Vänerområdet och det gäller malmбанан. Men Storlienbanan tillhör inte affärsbanenätet. Det vore intressant att få en förklaring till varför man har utelämnat den banan.

Jag vill gärna ha en bekräftelse på att detta i varje fall inte innebär en lägre ambitionsgrad hos SJ när det gäller att utveckla trafiken längs den bandelen och sörja för trafikanternas service efter den viktiga mellanriksförbindelsen.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr Äslings frågor här gör det kanske nödvändigt att ta ett par minuter i anspråk för att ytterligare förtydliga det svar jag gav på den ursprungliga frågan.

Som jag nämnde i mitt svar genomför SJ vart tredje år en s. k. separatredovisning. Redovisningen grundas då på ett helt års trafik, och det primärmaterial som därvid behandlas är synnerligen omfattande och mycket representativt. Bl. a. totalbearbetas alla fasta personbiljetter, ca 7 miljoner per år, och alla vagnslaster, ca 1,8 miljoner. Intäkterna fördelas sedan på olika trafiksvaga banor i den mån resan eller godssändningen berör sådan bandel. Även kostnader som är klart dokumenterade i SJ:s interna kostnadsredovisning fördelas på olika trafiksvaga bandelar. Vidare fastställer man för varje bandel det s. k. matarvärdet, dvs. de intäkter som bortfaller på affärsbanenätet, om den trafiksvaga bandelen skulle läggas ned.

När det gäller att avgöra vilka banor som på det här sättet bör lönsamhetsundersökas närmare hade man tidigare en gräns vid 600 000 bruttotonkilometer per bankilometer och år. Vid mitten av 1960-talet höjdes den här gränsen till 1 miljon bruttotonkilometer.

I den senaste separatredovisningen, som avsåg 1968 års trafik, undersöktes även bandelar med mellan 1 och 2 miljoner bruttotonkilo-

meter. Man fann då att även sådana bandelar i vissa fall var olönsamma.

De särskilda granskningsmän, som tillsatts av Kungl. Maj:t för att granska de här delvis ganska komplicerade frågorna, föreslog att SJ vid nästa redovisning skulle undersöka även bandelar med mellan 2 och 3 miljoner bruttotonkilometer per bankilometer och år, i avsikt att söka fastställa var gränsen går mellan lönsam och olönsam järnvägstrafik.

Frågan om vilka bandelar som skall ingå i lönsamhetsundersökningen är bara ett exempel på hur vi strävar efter att verkligen ge full ersättning för driften på det trafiksvaga järnvägsnät vilket, som herr Åsling här nämnde, bör bibehållas tills vidare av samhälleliga skäl.

I detta sammanhang bör man också erinra om SJ:s skyldighet att på det olönsamma nätet i görlig mån reducera underskottet genom olika rationaliseringsåtgärder, dock, som herr Åsling nämner, med bibehållande av kravet på en tillfredsställande transportförsörjning även på dessa järnvägslinjer.

Trots de rationaliseringsåtgärder som vidtagits ökar underskottet på det olönsamma nätet vid SJ för varje år. Därmed har också statens driftsättning måst öka för varje år. Förra budgetåret fick SJ, som herr Åsling och också andra vet, 216 miljoner kronor för det aktuella nätet, för nuvarande budgetår 231 miljoner och för nästa år får SJ 257 miljoner för detta nät, vilket är ett bevis på att vi försöker garantera transportförsörjningen för bygder även i sådana här områden.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Jag tackar också för den här fylliga kompletteringen. Den bidrog till att skingra en del oklara punkter i frågan om vad som konstituerar affärsbanenätet. Jag fick tyvärr inte den bekräftelse jag hade hoppats på, nämligen att den omständigheten att Storlienbanan inte tillhör affärsbanenätet inte skall markera någon lägre ambitionsnivå, men jag tar denna tystnad som intäkt för att så inte är fallet.

De lönsamhetsberäkningar som SJ använder är naturligtvis klart motiverade och önskvärda med hänsyn till möjligheterna att följa upp den affärsdrivande verksamheten. När det gäller en politisk bedömning av transportpolitiken och av järnvägarnas roll är det mera diskutabelt om en lönsamhetsanalys av det här slaget har något värde.

Jag skulle vilja dra den slutsatsen av den redovisning kommunikationsministern här lämnat att den tid nu uppenbart närmar sig, när vi måste tillämpa en ny syn på statens järnvägars uppgift i samhället. Järnvägsnätet är uppenbarligen ändå en basinvestering för invånarna och för näringslivet här i landet. Och det måste vara orimligt till sina konsekvenser att låta kortsiktiga – även om de är berättigade – lönsamhetskrav styra vår syn på denna grundläggande samhällsservice. Vi anlägger ju inte den typen av lönsamhetsanalyser och den synen på andra grundläggande samhällsinvesteringar. Lika litet som vi gör det kan vi för framtiden kosta på oss att gradera järnvägslinjer som uppenbart behövs för näringslivet och för boendet i våra bygder.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. utjämnings-
politiken*

Herr finansministern STRÄNG erhöill ordet för att besvara herr *Hermanssons* i Stockholm (vpk) den 24 februari framställda interpellation, nr 61, och anförde:

Herr talman! Herr Hermansson i Stockholm har frågat om regeringen delar ståndpunkten att en utjämningspolitik måste innefatta såväl en minskning av de höga inkomsternas, bolagsvinsternas, spekulationsvinsternas och stora privata förmögenheternas relativa andel av samhällstillgångarna som av deras reala storlek samt frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta i syfte att genomföra en sådan politik.

Som svar på dessa frågor vill jag anföra följande.

En genomgående linje i regeringens politik är att – med utnyttjande av de medel som ligger inom regeringens kompetensområde – åstadkomma en utjämning av sociala och ekonomiska skillnader mellan medborgarna. Regeringen kommer att fullfölja denna politik i den takt som samhällsekonomisk tillväxt och en bred folkmening skapar förutsättningar för. De konkreta åtgärder som härvid blir aktuella kommer i sedvanlig ordning att redovisas i det kontinuerligt fortgående reformarbete som regeringens förslag till riksdagen är ett uttryck för.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det skulle vara ett missbruk av svenska språket att kalla finansministerns svar vare sig intressant eller uttömmande. Herr Sträng vill tydligen inte nu lämna en sammanfattande redogörelse för regeringens program när det gäller att åstadkomma en verklig utjämning av medborgarnas villkor i olika avseenden – inkomster, förmögenheter, kulturella möjligheter, makt över arbete och bostadsmiljö. Man blir tvungen att tolka detta så att regeringen heller inte har något sådant utformat program som den följer. Det är ytterst beklagligt, eftersom så många människor upplever just bristen på jämlikhet i samhället som en av dess allvarligaste brister.

Det är helt otillfredsställande att säga som finansministern gör i sitt svar att regeringen kommer att fullfölja en politik av utjämning av sociala och ekonomiska skillnader mellan medborgarna. Vad människorna upplevt under det senaste årtiondet är nämligen en växande klyfta mellan deras krav på hur samhället borde se ut och de faktiska förhållanden under vilka de lever. Det är ju också så att dessa faktiska förhållanden inte utvecklats på ett tillfredsställande sätt ur synpunkten att större jämställdhet är nödvändig.

Man behöver emellertid inte kunna påvisa en direkt försämring av förhållandena för att kravet på radikala åtgärder skall vara motiverat. Det räcker att peka på de förhållanden som faktiskt existerar. Fördelningen av såväl inkomster som förmögenheter är synnerligen ojämn. Många människor tvingas leva på inkomster som möjliggör endast en ytterst otillfredsställande levnadsstandard. Det finns en väldig undersysselsättning i form av människor som helt eller delvis saknar betalt arbete, såsom påvisats av låginkomstutredningen. De människor som är misshandlade av samhället på så sätt att de har låga inkomster drabbas också av svåra

förhållanden i andra avseenden: de har dålig hälsa, otillfredsställande bostadsförhållanden, tvingas slita hårdare osv. Arbetsmiljöförhållandena är i många avseenden skrämmande och drabbar svårt arbetarna, såsom framgår bl. a. av flera fackliga undersökningar. När det gäller maktförhållandena i företagen saknar arbetare och tjänstemän fortfarande i allt väsentligt inflytande. Kapitalägarna regerar i kraft av ägandeförhållandena och § 32.

Just nu skapar en konjunkturbetonad arbetslöshet nya problem för många löntagare. Som vanligt i sådana situationer drabbas hårdast de äldre arbetarna plus ungdomen. Det är nödvändigt med snabba och effektiva åtgärder för att motverka det slöseri med människor och med samhällsresurser som arbetslösheten innebär. Men man bör därvid inte glömma den långvariga arbetslöshet som många dömts till därför att de aldrig kunnat komma in i produktionslivet på grund av handikapp, sin bostadsort och bristen på daghem och annan service.

Mot denna bakgrund är det alltså inte på något sätt tillfredsställande att regeringen fullföljer den politik som den hittills fört och som lett till, eller i varje fall inte förhindrat, sådana konsekvenser. Det räcker heller inte, som finansministern gör i fortsättningen av sitt svar, att hänvisa till den s. k. samhällsekonomiska tillväxten som betingelse för en utjämningspolitik. Så länge vi lever i ett kapitalistiskt samhälle finns det starka tendenser till ökad ojämnhet i fördelningen av inkomster och förmögenheter. För att kunna hindra dessa tendenser att slå igenom krävs det en mycket stark och målmedveten politik av den fackliga och politiska arbetarrörelsen i förening. Det är alltså ingalunda så att varje samhällsekonomisk tillväxt i och för sig medför någon utjämning. Kapitalistisk ekonomisk tillväxt åtföljs i stället av ökad ojämlikhet i olika avseenden. Man kan därför heller inte hoppas, som finansministerns recept att döma av årets finansplan tycks vara, att varje ökning av investeringarna skall leda till positiva resultat ur jämlikhetssynpunkt. Effekten blir snarare den motsatta, eftersom ökade investeringar av de privatägda företagen omedelbart förutsätter en nedpressning av konsumtionen som drabbar de vanliga inkomsttagarna.

Stat, landsting och kommun bör enligt vår mening ha ett fastare grepp över investeringspolitiken så att kapitalinvesteringarna sker i sådana regioner och inom sådana näringsgrenar där behoven av utveckling är störst. Folkets behov skall styra investeringarna, inte kapitalets jakt efter så höga profiler som möjligt. En centralt ledd investeringspolitik är nödvändig både för att råda bot på den stora undersysselsättningen och för att åstadkomma en utjämning av inkomster och förmögenheter. Dessa bägge mål går utmärkt att förena och måste i själva verket förenas. Det handlar om att i förvärsarbete mobilisera de stora reserver av människor som gärna vill ha ett förvärsarbete om de bereds möjlighet till detta. En stor grupp är de gifta kvinnor som nu icke har något betalt arbete eller endast arbetar deltid. Det är intressant att studera den rapport som redovisas i långtidsutredningen om förändringarna i inkomstfördelningen. Där visas att medan man för vuxna män hade en ökad spridning i inkomstfördelningen under perioden 1958–1968 med omkring 6 procent, så kunde för vuxna kvinnor under samma period iakttas en stark

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. utjämnings-
politiken*

utjämning av inkomstfördelningen. Det förklaras av den starkt höjda förvärvsintensiteten bland kvinnor. När de fick heltidsarbete fick de därmed också sådana inkomster att det kunde verka utjämnande på inkomstfördelningen för denna grupp.

En avgörande uppgift för att åstadkomma en större jämnhet i inkomstfördelningen är alltså att öka sysselsättningen. Men detta är givetvis inte tillräckligt. Låginkomstproblemet är i stor utsträckning ett låglöneproblem. Men också här är regionalpolitiken och den allmänna näringspolitiken viktiga. Det gäller att förlägga industrier till de utpräglade låglönelänen liksom till en-industriorterna så att efterfrågan på arbetskraft ökar. Då ökar också möjligheterna för de lågavlönade att pressa upp sina förtjänster.

Även andra delar av den statliga politiken måste målmedvetet utnyttjas för att åstadkomma en utjämning. Det gäller såväl bostadspolitik, utbildningspolitik, socialpolitik som skattepolitik. Skattepolitiken borde ges en mycket starkare utjämnande effekt än för närvarande. Vänsterpartiet kommunisterna anser — såsom framgår av motioner till årets riksdag — att stora förmögenheter, stora arv, höga inkomster och bolagsvinster borde hårdare belastas med skatt än som nu sker. I stället bör man mildra den indirekta beskattningen, i första hand genom att helt befria alla livsmedel från moms. Det skulle vara av stor hjälp för de lågavlönade. Detta krav accentueras om en ytterligare stark ökning nu sker av livsmedelspriserna.

I min interpellation ställde jag frågan: Delar regeringen ståndpunkten att en utjämningspolitik måste innefatta såväl en minskning av de höga inkomsternas, bolagsvinsternas, spekulationsvinsternas och stora privata förmögenheternas relativa andel av samhällstillgångarna som av deras reala storlek? Finansministern har inte alls sökt att besvara den frågan. Men när han hänvisar till de förutsättningar för politiken som skapas av en bred folkmening, så vill jag framhålla att en växande folkmening i dag kräver att utjämningspolitiken skall bli reell. Man kräver en verklig minskning av klyftan mellan olika inkomsttagare. Man kräver en verklig utjämning av förmögenhetsförhållandena. Man kräver en verklig förändring av maktförhållandena i företagen i de anställdas intresse.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Skulle jag försöka ge mig på att bemöta interpellantens alla "uppkast" som han gjorde i sitt inlägg skulle vi kunna debattera denna fråga hur länge som helst — det var väl egentligen inte något område som han inte åtminstone som allra hastigast refererade till. Han tog upp hela inkomst- och lönepolitiken, kulturkonsumtionen, den äldre arbetskraftens problem, sysselsättningen av den kvinnliga arbetskraften, bostadspolitik och skattepolitiken. Allt det där behandlas i sin ordning och i sitt sammanhang, och antingen har de här frågorna varit föremål för debatter i riksdagen, varvid herr Hermansson och jag haft tillfälle att växla meningar, eller också kommer vi längre fram att få tillfälle till det.

Naturligtvis kan man inte skriva ett program, kalenderbundet och med fixerade målsättningar, i den verklighet som vi alla lever i. Interpellanten slutade med att säga att vi numera har en allmän uppfattning om

inkomstutjämningsens riktighet. Detta ger jag honom rätt i när det gäller allmänna ordalag i talarstolar och andra sammanhang. Men just nu har vi ju en möjlighet att undersöka och få verifierat hur vissa grupper ställer sig till denna önskvärda inkomstutjämning. Och herr Hermansson har ju till skillnad från många andra av oss en alldeles speciell chans att i sin egen partistyrrelse tala med personer som hävdar uppfattningar som går rakt på tvärs med vad herr Hermansson står i talarstolen och gör sig till tolk för i dag.

Jag skall självfallet inte begära att herr Hermansson tar ansvar för SACO:s lönepolitik — han kan säga att den är en sak för sig och ligger vid sidan av denna debatt, och jag ger honom rätt även på den punkten. Men jag har anfört detta bara för att tala om för herr Hermansson att verkligheten bjuder på alla dessa svårigheter. Från den realistiska utgångspunkten finns det ingen som beskriver programmet kalendermässigt eller med fixerade målsättningar.

Inkomstutjämning, likställighet och en bättre jämlikhet — i detta ligger skattepolitik, skattepolitik som riktar sig mot högre inkomsttagare, som riktar sig mot företag, som riktar sig mot förmögenheter. Herr Hermansson i Stockholm vet att vi bara för ett år sedan har presenterat våra synpunkter i skattefrågan och diskuterat igenom dem. Herr Hermansson har också reda på att det finns stora grupper av vårt folk som anser att det var en felsatsning i den skattepolitiken. Jag tycker att den var riktig, och jag kommer att hävda det i fortsättningen. Hela vårt reformarbete är ju ett arbete som från tid till annan klarar en reform i en bättre utformning än de tidigare. Lönepolitiken, som vi kanske diskuterar i andra sammanhang än här i riksdagen, kommer också in som en avgörande faktor.

Jag skulle emellertid, herr talman, vilja säga det att när interpellanten menar att vi lever i ett samhälle med växande klyftor emellan fattiga och rika så har jag en annan uppfattning på den punkten. Jag skulle möjligen kunna ge honom rätt så långt att jag säger att man kartlägger skillnaderna emellan fattig och rik på ett bättre sätt nu än vad man har gjort tidigare, och denna kartläggning och den debatt som har följt på den har kanske i viss utsträckning som en konsekvens fått med sig att man tror att vi är på väg rakt åt galet håll.

Nu vet jag inte om herr Hermansson på samma sätt som jag har haft tillfälle att se fattigdomen in på livet under tidigare decennier, men att med den erfarenheten som bakgrund komma och göra gällande att klyftorna ökar, det är att vända upp och ner på sanningen. De kvarvarande ting som behöver städas upp är vi i gång med. Jämlikhetspolitiken är en fråga om färdriktning och om en medveten uppfattning, men den kan inte programmeras. Om herr Hermansson tror det så är han ute på vägar där han inte har förankring, säg gärna i den trista verkligheten där vi umgås.

Herr talman! Det var några korta kommentarer till det relativt långa inlägg som interpellanten gjorde.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det är möjligt att mitt föregående inlägg var långt, men i

så fall var det långt i förhållande till finansministerns svar och inte i förhållande till frågans vikt.

Det finns naturligtvis många aspekter som man kan diskutera här. Finansministern säger att man kan inte kodifiera ett program, datera det och göra det kalenderbundet. Jag kan hålla med honom om att det går inte att helt kalenderbinda ett program, men däremot kan jag inte hålla med honom om att man inte kan kodifiera ett program för utjämningspolitiken. Det är tvärtom vad jag anser att man måste göra, för annars blir det så att man hoppar från tuva till tuva i träskmarken utan en målmedveten politik och därför heller inte kan få den effekt av sina ansträngningar som är önskvärd. Jag tror alltså att regering och riksdag bör ha ett program för utjämningspolitiken där man säger att de och de åtgärderna vill man vidta under en viss tidsperiod. Det är inte säkert att man därför kan bestämma i förväg vad man skall göra i mars 1972 — det kan jag hålla med finansministern om — men en klar skiss över vad man önskar åstadkomma under låt oss säga närmaste femårsperiod är nödvändig, om man skall få effekt av sina ansträngningar.

Det är fel att påstå att klyftan skulle ha ökat eller hålla på att öka för närvarande i det svenska samhället, säger finansministern. Jag skall inte diskutera hans och mina erfarenheter av fattigdomen. Han är äldre än jag. Själv har jag sett sågverksdistriktens fattigdom på 1930-talet, och det var det som gjorde mig till socialist — det var tillräckliga erfarenheter för min del. Det är alldeles självklart — det är vi överens om — att det har skett en standardstegring sedan dess. Sågverksbarackerna finns inte kvar på samma sätt, och lönerna är högre. Diskuterar man däremot arbetsförhållandena, så finns det många arbetare som hävdar att i dag är pressen hårdare på dem som står i produktionen. Det är en sak som både finansministern och jag har svårt att av erfarenhet nu bedöma, men vi får väl lita på vad som sägs av dem som står i produktionen och uthärdar arbetet.

Vi vet också att även om det har skett en ökning av standarden, kan klyftorna samtidigt ha ökat därför att förmögenheter och inkomster har ökat snabbare för vissa grupper i samhället — för dem som har de högsta inkomsterna och de största förmögenheterna. Detta är en diskussionsfråga, och vilket resultat man kommer till när det gäller förändringarna i inkomstfördelningen beror mycket på vilka perioder man undersöker.

I mitt föregående inlägg anförde jag några siffror ur långtidsutredningen, som visade att under en tioårsperiod hade utvecklingen varit olika för vuxna män och för vuxna kvinnor. För vuxna män hade det blivit en ökad klyfta i inkomstfördelningen, och för vuxna kvinnor hade man fått en större jämnhet i inkomstfördelningen beroende på att så många kvinnor hade gått ut i arbete. Jag tror alltså att man skall vara försiktig också med att tvärsäkert konstatera att den har fel som säger att klyftorna skulle ha ökat i vårt samhälle. Jag anser att vi bör undersöka den saken mycket noggrant och ordentligt och redovisa vad vi talar om innan vi kommer med sådana rätt tvärsäkra omdömen.

Det är riktigt att det var många frågor jag tog upp, därför att det är ett stort problem. Men låt mig, om jag får ta någon minut till, hålla mig till en speciell fråga som finansministern särskilt har med att göra, nämligen utvecklingen av skattetrycket. Därvidlag menar jag att det finns möjlighe-

ter att genomföra en skattepolitik som på ett betydligt hårdare sätt verkar i utjämnande syfte. Jag har inte tagit fram några siffror förut i debatten, men jag kanske får nämna några som jag nyss har fått från riksdagens upplysningstjänst och som visar utvecklingen av skattetryckets fördelning på olika skattebetalare.

Om man räknar skattetrycket i procent av bruttonationalprodukten, så tog man av fysiska personer 1950 ut 6,1 procent. År 1969 har den siffran ökat till 19,0 procent — alltså mer än en tredubbling. Företagen betalade 1950 1,4 procent, och 1969 betalade de 1,8 procent. Där har vi ingen tredubbling, inte ens en fördubbling, utan en mycket ringa ökning.

Ser man på motsvarande sätt på skattetryckets fördelning på direkta och indirekta skatter, skall man finna att mellan 1955 och 1969 ökade de direkta skatterna i procent av bruttonationalprodukten från 17,2 till 20,8 procent, däremot de indirekta skatterna betydligt mera eller från 9,3 till 12,8 procent. Det var ändå före den senaste höjningen av mervärdeskatten.

Om vi ser på vad förmögenheterna betalar i skatt och räknar det i andel av statens totala skatteintäkter, finner vi att förmögenheterna budgetåret 1949/50 betalade 2,82 procent av den totalt uppburna skatten. Budgetåret 1969/70 betalade de bara 1,19 procent. Deras andel hade alltså mer än halverats under denna tid.

Jag tycker att dessa siffror leder fram till slutsatserna att det finns ett mycket stort utrymme för en skärpning av beskattningen av stora förmögenheter och arv samt för en skärpning av bolagsbeskattningen, men att det däremot är nödvändigt och berättigat med en lindring av skatterna för de vanliga inkomsttagarna — och den tror jag bör åstadkommas, som jag förut sade, genom att man helt och hållet avskaffar mervärdeskatten på livsmedel.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det är med stor tvekan som jag kastar mig in i en debatt om skatterna, för det är ju risk för att det då kan bli litet för långa inlägg.

Men jag skulle vilja varna herr Hermansson för att dra alltför snabba slutsatser av den statistik som han redovisar här i talarstolen. Jag vill minnas att det var Mark Twain som vid något tillfälle sade att det finns lögn och det finns förbannad lögn och det finns statistik. Jag har därmed inte underkänt den statistiska vetenskapen — självfallet inte — men man får inte när det gäller sådana ting som avvägningar av skattepolitiken rapa upp en rad statistiska slutsatser och tro, att om man får dem att visa åt ett annat håll, så blir allting bra.

Det är naturligtvis väldigt populärt att säga: Låt oss ta bort momsens på livsmedel! Det finns ett och annat land som har provat det men relativt snart kommit underfund med att därmed har man brutit sönder hela det skatteinstrument som i dag är så avgörande — i vart fall i vårt land — för statens inkomster. Jag vill inte vara med på det.

Det är lätt att säga: Låt oss skärpa förmögenhetsskatten och låt förmögenhetsägarna ta större bördor än vad de i dag har! Ja, därom hade vi stora diskussioner i den förra riksdagen bara för ett år sedan, och resultatet av riksdagens uppfattning blev den förmögenhetsbeskattning

som vi har i dag. Men även om man dubblar den förmögenhetsskatten – dvs. går mycket längre än vad herr Hermansson och hans partivänner har gjort i sina skattemotioner innevarande år – så får man färre slantar till statskassan än vad en halv procent på mervärdesskatten ger.

Det är således inte kommensurabla storheter man rör sig med, när man börjar på att tala om skatterna i de här formerna. Vi har stått inför en situation, där det varit fråga om så avsevärda förstärkningar till statskassan för att finansiera det reformarbete vi behöver genomföra, att vi inte kunnat uraktlåta att ta pengarna där det finns praktiska möjligheter att ta dem.

När det sedan är fråga om företagsbeskattningen, så är jag tillräckligt gammalmodig – även om det chockerar herr Hermansson – för att tycka att det är svårt att dela upp företagen så att säga i den ena spiltan och de fysiska personerna och skattebetalarna i den andra. Företag och fysiska personer skall leva på företagens avkastning – sedan må det vara statliga företag eller privata företag eller kooperativa företag. Och vi vet ju hur pass svårt det är att driva en framgångsrik företagsverksamhet, så vi inbillar oss inte att det är några lättfångna skattevinster att ta den vägen.

Dessutom är vi i sista hand ändå i det läget att vi har – och jag är glad över det – så pass starka fackliga organisationer, att dessa kan ta ut sin rättmätiga del från de svenska företagen. Och herr Hermansson kan ju gå ut och tala vid erfaret fackföreningsfolk och ställa frågan: Vilken vill du ha på andra sidan förhandlingsbordet – en representant för ett företag som ger en hygglig vinst eller för ett företag som går jäms med ryggen eller går med förlust? Det är inget tvivel om att fackföreningsmannen föredrar det förstnämnda alternativet, för då har han en rimlig chans att ta ut någonting till sina medlemmar.

Det är alla de här bedömningarna och avvägningarna som ligger i bakgrunden för ett skatteförslag, en skattereform och ett skatteprogram. Och jag tycker att herr Hermansson varit med i gamet så länge att han skulle kunna ge mig rätt när jag säger, att det är dessa avvägningar som blir avgörande för skattepolitikens utformning.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det är självklart att man alltid måste göra avvägningar i skattepolitiken. Jag minns hur det var när jag var med och diskuterade i 1945 års skatteberedning, alltså under en tidigare finansminister, herr Wigforss. Då genomfördes det en skärpning av beskattningen på de stora arven och förmögenheterna. Arbetarrörelsen tog i den frågan en mycket hård strid med de borgerliga och de stora finansgrupperna och genomförde den striden mycket framgångsrikt. Jag tror man kan säga att den skärpning av beskattningen av stora förmögenheter och inkomster som då genomfördes inte ledde till någon katastrof eller till ragnarök för Sverige. Tvärtom visade sig den skärpningen vara mycket väsentlig och riktig.

Mark Twain var en utomordentlig författare som skrivit många bra saker. Men om man har en rad sifferuppgifter som pekar åt galet håll, så tror jag inte att Mark Twain någonsin menade att man inte skulle ta hänsyn till de uppgifterna. En annan sak är att det finns vackra sifferuppgifter som kan dölja en obehaglig sanning. Men här har vi

faktiskt sifferuppgifter som jag tycker att finansministern skulle granska litet närmare, eftersom de pekar på att förändringarna i skattepolitiken under de senaste 15–20 åren inte har varit till fördel för de små inkomsttagarna. Här har i stället de stora företagen och de stora förmögenheterna gynnats av skattepolitikens utveckling under de senaste årtiondena. I förhållande till den avvägning som jag vill göra tycker jag det är en felaktig politik. Jag tycker inte heller den borde vara nödvändig från finansministerns synpunkter.

Herr talman! När finansministern sade att det inte räcker att ta ut en höjd skatt på stora förmögenheter eftersom man ändå inte får in ett belopp som motsvarar inkomstbortfallet om man gör förändringar av mervärdeskatten, så vill jag peka på att vårt parti till årets riksdag har presenterat sju förslag till skattesärpningar. De skulle tillsammans ha givit en inkomstökning till statskassan på 3 035 miljoner kronor, alltså över 3 miljarder. De förslagen är: skärpt skatt på stora förmögenheter, skärpt skatt på arv och gåvor, höjning av bolagsskatten med 10 procent, ändrade avskrivningsregler, begränsningar i avdragsrätten för skuldräntor, slopande av taket för folkpensioneringsavgiften och skatt på reklam. De förändringarna skulle som sagt tillsammans givit över 3 miljarder kronor. Det är en bra slant att ha, herr finansminister, om man vill avskaffa momsens på livsmedel – som jag fortfarande tror är ett riktigt krav.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag är tacksam även för mindre belopp än 3 miljarder, herr Hermansson, men vad jag tvingas ta hänsyn till är ju vilka konsekvenser det skulle kunna få framöver, om jag ett ögonblick funderade på att laborera med herr Hermanssons skattepolitiska utspel. Jag är rätt övertygad om att det då blev fråga om åtskilliga luftsiffror.

Sedan vill jag korrigera herr Hermansson på en punkt, närmast för protokollets skull. Den arvsskattereform som herr Hermansson på sin tid hjälpte min företrädare herr Wigforss att genomföra är skärpt i den arvsskatt som vi i dag tillämpar.

I sitt första inlägg tog herr Hermansson upp frågan om den ekonomiska tillväxten. Jag fattade honom då på det sättet att han menade att där hade vi kanske en övertro på skall vi säga effektivitetens välsignelser. Jag har naturligtvis inte kunnat undgå att följa den debatt som förts med anledning av långtidsutredningen, och jag tyckte att jag hos herr Hermansson fann en viss efterklang av den. Jag vill därför nu bara kort och gott säga att det inte finns någon nation, den må ha vilken ledning som helst av vilken politisk färg som helst, som kan underlåta att sätta just den ekonomiska tillväxten i centrum när det gäller utformningen av den ekonomiska politiken. Det är ur den ekonomiska tillväxten vi skall ta vår standardhöjning, och alla människor vill ha en standardhöjning. Det är på grund av den ekonomiska tillväxten vi kan fortsätta ett reformarbete till människornas förmån, det är tack vare den ekonomiska tillväxten vi har en riklig chans att fullfölja en bättre inkomstutjämnning, och det begriper varenda statsledning, den må vara konservativ, den må vara liberal, den må vara kommunistisk eller den må vara socialdemokratisk.

*Ang. planeringen
för lokalisering
av miljöfarlig
anläggning, m. m.*

Jag har velat få detta antecknat till protokollet, herr talman, innan debatten avslutas.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag begriper också att man måste och bör ha ekonomisk tillväxt i ett samhälle; annars stagnerar det och går tillbaka. Men vad man måste diskutera är under vilka former denna ekonomiska tillväxt skall ske. Det helt avgörande – och det är den frågan som finansministern alltså inte vill diskutera – är: Till vilkas fördel sker den ekonomiska tillväxten? Där finns olika möjligheter. Vad jag inte vill acceptera är någonting som kallas ekonomisk tillväxt men som betyder större svårigheter, stora försakelser och svåra problem för majoriteten av människorna. Det är inte en ekonomisk tillväxt som är till nytta för majoriteten av folket i samhället.

Sedan vill jag bara påpeka att de siffror jag anförde när det gällde vad våra skatteförslag skulle ge inte är några luftsiffror, herr finansminister. Ni kan själv pröva dem eller be experter göra det. Vi har fått dem uträknade på mycket tillförlitligt håll, och jag tycker att det är fel att kasta ur sig ett sådant påstående, om man inte kan ge belägg för det.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det är möjligt att herr Hermansson i Stockholm rent matematiskt har räknat rätt, men premisserna – förutsättningarna – är felaktiga. Det blir ett annat utgångsläge om herr Hermansson skulle praktisera sitt skatteförslag, och då blir också facit ett helt annat än vad man kommer fram till om man diskonterar ett oförändrat utgångsläge.

Till sist vill jag säga att herr Hermanssons senaste inlägg innehöll en karikatyr på den sociala och ekonomiska utveckling som vårt samhälle dess bättre ändå genomgår. Jag har tidigare sagt att det finns en del att städa undan, och det har vi möjligheter att göra och kommer att göra. Men generalisera inte utifrån detta och karikera inte hela utvecklingen! Det är det som är felaktigt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. planeringen för lokalisering av miljöfarlig anläggning, m. m.

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Hedins (m) den 2 mars framställda interpellation, nr 65, till herr kommunikationsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Hedin har frågat kommunikationsministern *dels* om han anser det vara lämpligt att planering för lokalisering av miljöfarlig anläggning sker utan kontakt med berörda länsmyndigheter och markägare, *dels* om han vill medverka till att alternativa möjligheter utreds för förläggning av oljehamn avsedd som försörjningshamn för Marviken varvid i första hand Oxelösundsalternativet undersöks. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Självfallet anser jag att planering för lokalisering av miljöfarlig

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. planeringen
för lokalisering
av miljöfarlig
anläggning, m. m.*

anläggning skall ske i kontakt med den av lokaliseringen berörda befolkningen, kommuner och länsmyndigheter.

När det gäller den fråga som herr Hedin har som utgångspunkt för sin interpellation bör det framhållas att några beslut i lokaliseringsfrågan inte har fattats av berörda myndigheter. Myndigheterna undersöker för närvarande i samverkan olika lämpliga lokaliseringsalternativ.

Vid 1970 års riksdags höstsession lade regeringen fram proposition angående avveckling av Marvikenprojektet. I propositionen föreslogs bl. a. att Marviken skulle byggas om till en konventionell oljeeldad kraftstation. Regeringens förslag godtogs av riksdagen.

I anledning av statsmakternas beslut har vattenfallsverket den 10 december 1970 hos Söderbygdens vattendomstol begärt tillstånd för ombyggnad av Marvikens kärnkraftstation till ett oljeeldat kraftverk. Tillstånd begärs även att anlägga en enkel hamn på fastlandet invid den befintliga kärnkraftstationen. Vattenfallsverket har vidare samma dag hos koncessionsnämnden för miljöskydd begärt tillstånd till ombyggnad av kärnkraftstationen.

I ansökningshandlingarna till vattendomstolen och koncessionsnämnden har vattenfallsverket anfört att verket planerar att förlägga ytterligare aggregat till Marviken. Verket har därvid ansett det önskvärt att utreda möjligheterna att ta emot större tanktonnage vid Marviken. Utredning pågår sedan hösten 1970. Vattenfallsverket informerade under september och oktober 1970 Vikbolandets kommun, länsstyrelsen i Östergötlands län och naturvårdsverket om ombyggnaden av Marvikens kärnkraftstation. I samband med denna information belystes även alternativa hamnlägen som undersöktes. Under hösten har vidare fortsatta kontakter förekommit mellan vattenfallsverket, länsstyrelsen och naturvårdsverket i oljeförsörjningsfrågorna. Sjöfartsverket har avgett yttrande över de nautiska aspekterna på alternativa hamnlägen. I det pågående utredningsarbetet ingår även ett alternativ som innebär utnyttjande av terminalhamn med oljelagringsutrymmen.

Vattenfallsverket avser att nå en från miljösynpunkt så tillfredsställande lösning av hamnfrågan som möjligt. När vattenfallsverket har avslutat sitt utredningsarbete kommer detta att diskuteras med berörda statliga och kommunala organ. Verket avser även att informera berörda markägare.

Som har framgått av den redogörelse som jag nu har lämnat har utredningen om hamnlägen för Marvikens oljeförsörjning hittills utförts i kontakt med centrala, regionala och lokala myndigheter. Av redogörelsen har också framgått att redan den nu pågående utredningen omfattar flera alternativa hamnlägen, vilket herr Hedin tar upp i sin andra fråga. I propositionen angående avveckling av Marvikenprojektet framhålls att utbyggnaden av ytterligare kondenskraftaggregat måste prövas allsidigt. Frågan om hur oljeförsörjningen skall ske måste naturligtvis bli väsentlig i en sådan prövning. Huruvida ytterligare alternativa hamnlägen än de som nu studeras eller andra lösningar kan behöva aktualiseras är jag inte nu beredd att uttala mig om.

*Ang. planeringen
för lokalisering
av miljöfarlig
anläggning, m. m.*

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på min interpellation.

På min första fråga, om statsrådet "anser det vara lämpligt att planering för lokalisering av miljöfarlig anläggning sker utan kontakt med berörda länsmyndigheter och markägare", har jag i princip fått ett positivt svar, när statsrådet säger att han självfallet anser att planering skall ske "i kontakt med den av lokaliseringen berörda befolkningen, kommuner och länsmyndigheter". Huruvida markägarna är inbegripna i begreppet befolkning framgår inte av svaret. Jag är inte övertygad om att det är på det sättet.

Hur har det då varit i praktiken i detta berörda fall, nämligen en oljeförsörjningshamn för Marviken? Enligt uppgift har sjöfartsverket och vattenfallsverket i februari enats om att i första hand förorda förläggning till Törnsholmarna, alternativt Lilla Fläskö, mitt i Bråviken, omedelbart söder om gränsen till Sörmland och ganska nära utanför Nävekvärn. Det är ju ett område som är utomordentligt vackert och därför mycket miljökänsligt. Större delen av området, bl. a. Lilla Fläskö, är naturskyddat område.

Efter sin redogörelse för olika kontakter säger statsrådet att utredningen "hittills utförts i kontakt med centrala, regionala och lokala myndigheter". Av redogörelsen framgår att den kontakten har skett med naturvårdsverket, med länsstyrelsen i Östergötlands län och med Vikbolandets kommun. Men märkvärdigt nog har man inte tagit kontakt med länsstyrelsen i Sörmlands län, inte med Nyköpings kommun och inte heller med Norrköpings kommun. Att inga myndigheter i Sörmlands län har blivit kontaktade, trots att vissa myndigheter i Östergötlands län enligt svaret har blivit mycket ingående informerade redan fr. o. m. september 1970, tycker jag för min del är synnerligen anmärkningsvärt.

Den skärgård som här berörs är naturligtvis båda länen mycket intresserade av. Men den stora satsning som har skett i Sörmlandsdelen, på fritidsbebyggelse, på det rörliga friluftslivet och på naturvård tror jag gör att man med fog kan påstå att intresset är större från Sörmlands län än från Östergötlands län; i varje fall i avseende på befolkningen i Sörmlands län.

När det gäller markägarna säger statsrådet att vattenfallsverket "avser även att informera berörda markägare". Av svaret tycks framgå att man skall göra det först sedan utredningsarbetet är avslutat. Borde inte markägarna kontaktas på ett betydligt tidigare stadium? Borde de inte redan för länge sedan ha fått en kontakt i denna fråga? Visserligen är det så att vattenfallsverket kan expropria området, men man skall väl ändå i första hand försöka nå en frivillig överenskommelse med markägarna. Jag är rätt övertygad om att möjligheterna till det inte blir bättre, om markägarna får höra om detta via press och radio-TV i stället för direkt av berörda myndigheter.

Min andra fråga gällde om statsrådet ville medverka till att alternativa möjligheter utreds, och då i första hand Oxelösund. I interpellationen pekade jag också på möjligheten att utnyttja Norrköpingshamnen med de oljelagringsmöjligheter som finns där. Av svaret framgår att i utrednings-

arbetet också ingår ett alternativ som innebär utnyttjande av terminalhamn med oljelagringsutrymmen. Vilken det är fråga om sägs inte, det kanske är Norrköping. Det framgår väl i alla fall av svaret att Oxelösund för närvarande inte är föremål för utredning.

Statsrådet utesluter inte att man kan utvidga undersökningen också till andra alternativ men är inte beredd att nu uttala sig för en utvidgning. Men, herr statsråd, Oxelösund är väl ändå ett i allra högsta grad seriöst alternativ i detta sammanhang? Jag tycker att det borde vara ganska självklart att ett sådant alternativ utreds för att jämföras med andra och att man gör det så snart som möjligt. Det måste väl ändå vara så att man av allmänna intressen i första hand skall försöka begränsa hamnantalet så mycket som möjligt och då i synnerhet när det gäller hamnar som kan utnyttjas för att ta i land olja. Den synpunkten har för övrigt enligt uppgift framförts i hamnutredningen just av sjöfartsverket.

I första hand bör också utnyttjas hamn som ligger väl till, som ligger nära öppna havet och som har möjlighet att ta emot stora fartyg. Oxelösunds hamn är ur alla synpunkter lämplig för att ta emot ytterligare olja. Man har ju redan nu en oljehamn där. Hamnägaren är positiv till en utbyggnad. Hamnen ligger nära öppna havet. Den är nästan alltid isfri, den är djup och ger möjlighet till att ta in fartyg av åtminstone upp till 80 000 ton. Det finns goda möjligheter att bygga ut erforderliga oljelagringsutrymmen i hamnen. Transport till Marviken i mindre fartyg är mycket lätt att genomföra.

Jag hoppas därför att herr statsrådet mycket snart skall vara beredd att påverka utvecklingen så att man också tar med Oxelösund i utredningen, och det bör man göra så snart som möjligt. Jag tycker för min del att det borde vara helt självklart att detta alternativ skall ingå i utredningsarbetet.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Som norrköpingsbo har jag ett speciellt intresse för Marvikenfrågan. Marviken ligger nämligen inom Vikbolandets kommun, som 1974 kommer att uppgå i Norrköpings kommun.

Jag har ansett att herr Hedins interpellation är både intressant och mycket befogad. Offentliggörandet av planerna på en oljehamn vid Bråviken har vållat en våldsamt debatt som satt många sinnen i brand, och kommentarerna var i många fall mycket upprörda.

Jag delar den uppfattningen att det måste brista någonstans i handläggningen av detta ärende. Den är anmärkningsvärd, inte minst med tanke på vad som i dag krävs i form av kontakt och information i samband med större förändringar som skall ske. I detta fall är det på det sättet att inte ens ägaren till den mark på vilken den planerade hamnen skall ligga blivit informerad, utan han blev så att säga tagen på sängen. Inte heller har de kommunala myndigheterna fått någon information, i varje fall inte när det gäller hamnfrågan.

Nu vill jag inte, herr talman, utpeka Vattenfall som någon stor bov i detta drama. Min uppfattning om Vattenfall är väl den att verket har fått order att verkställa en utredning och göra det bästa möjliga av en tidigare felspekulation, dvs. man skulle få det kapsejsade atomkraftverket

Nr 64

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. planeringen
för lokalisering
av miljöfarlig
anläggning, m. m.*

Tisdagen den
20 april 1971

*Ang. planeringen
för lokalisering
av miljöfarlig
anläggning, m. m.*

funktionsdugligt via ångkraft. Det är ju tyvärr så att planerna synnerligen opsykologiskt har kommit till offentlighetens kännedom på ett olyckligt sätt, och därmed har karusellen kommit i gång. Ser man det från saklig synpunkt finns det bara två alternativ att välja på. Det ena är att låta Marviken stå som ett monument över ett misslyckande. Det andra är att förvandla Marviken till en ångkraftstation. Det kräver nya investeringar, kanske rätt höga sådana, men det torde i sin tur medföra att en viss avkastning ändå kan erhållas på kapitalet.

Nu kommer man med säkerhet att stanna inför det senare alternativet, och så måste alltså turbinerna drivas med ånga. Ångpannorna måste följaktligen matas med olja, och oljan måste på något sätt transporteras till Marviken. Ur teknisk synpunkt är det inga stora problem och inga svåra problem att lösa om man använder sig av vanliga metoder, dvs. transport med fartyg.

Däremot är jag skeptisk emot det alternativ med pipe-lines som herr Hedin har talat om i sin interpellation. Jag tror inte det är realistiskt i detta fall, huvudsakligen av två skäl. Pannorna skall enligt uppgift eldas med tjockolja, och tjockolja kräver förvärmning till minst 50–60 grader Celsius för att kunna pumpas i pipe-lines. Vidare kommer denna kraftstation inte att drivas kontinuerligt utan det blir intermittent drift, eftersom man avser att vid överskott på vattenkraft stanna driften. Man kan visserligen tekniskt lösa ett sådant problem också. Det är en fråga om isolering. Men ser man till kostnaderna för en fullgod isolering har jag en känsla av att det alternativet kommer att bli alltför avskräckande i relation till ett konventionellt system.

Då kvarstår alltså försörjning från en närbelägen oljehamn via mindre oljetransportfartyg eller oljepråmar. Jag läste med intresse i interpellationssvaret att tillstånd begärs för att anlägga en enkel hamn på fastlandet invid den befintliga kärnkraftstationen. Jag har varit inne på det problemet också. Jag känner skärgården där nere rätt väl, och jag kommer inte att bli förvånad om man efter en noggrann utredning kommer fram till att man kan använda sig av exempelvis grundgående pråmar och kan anlägga en kaj alldeles intill Marviken. Och därmed kan man ju räkna med att de flesta av de befarade olägenheterna kan elimineras.

När det sedan gäller valet av närbelägen större oljehamn är det ganska naturligt att jag tycker att Norrköpingsalternativet måste allvarligt övervägas, inte minst med hänsyn till vad jag sade inledningsvis, nämligen att från 1974 är detta en angelägenhet för Norrköpings kommun. Men det finns andra skäl för det, herr talman. För närvarande håller Vattenfall på att i samråd med Norrköpings kommun bygga ett kraftverk inne i Norrköping. Dessutom har man mycket långt framskridna planer på utvidgning av detta projekt, och därvid spelar oljelagringsproblemet en icke oväsentlig roll.

Nu vill inte jag föregripa en pågående utredning, vare sig den som arbetar inom Vattenfall när det gäller Marviken eller den som pågår i samarbete mellan Vattenfall och Norrköpings stad. Men jag skulle gärna vilja ha ett par önskemål uttalade i samband med den fortsatta projekteringen just för Marviken.

Det ena önskemålet är att man icke gör detta projekt större än det för närvarande är utan begränsar investeringarna till planerat ångpannebygge för att förse befintligt turbinaggregat med ångkraft. Det står i interpellationssvaret att Vattenfall har anfört att verket planerar att förlägga ytterligare aggregat till Marviken. Jag tror att det är en olycklig åtgärd. Skall en vidare utbyggnad anses vara erforderlig, tror jag att den bör ske i samband med den redan planerade utbyggnaden i Norrköping.

Herr talman! Jag hoppas vidare att under den fortsatta utredningen alla berörda parter såväl på läns- som på kommunalplan kontinuerligt hålls informerade, så att en liknande historia som den som vi tidigare upplevt inte behöver upprepas.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Som herr Hedin mycket väl vet kan jag inte här i riksdagens talarstol stå och resonera om hur vi skall handlägga detta enskilda ärende och inte heller föregripa det utredningsarbete, som nu pågår, genom att uttala några ståndpunkter. Jag förutsätter emellertid att man när det gäller lokaliseringen av den hamnanläggning, som nu är aktuell, kommer att pröva alla tänkbara alternativ.

Sedan har ett par frågor av mera principiell karaktär tagits upp av såväl herr Hedin som herr Söderström. De gäller kontakten med olika myndigheter och med dem som över huvud taget berörs av en fråga av denna karaktär. Jag vill säga till herr Hedin att jag självfallet anser att markägare tillhör befolkningen. Jag tycker nog också att det är en självklar princip att myndigheterna såväl i de län som i de kommuner som berörs av frågor av den här karaktären på ett tidigt stadium skall få möjligheter att komma i kontakt med frågornas handläggning.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag är glad för att civilministern uttalar att det är självklart att alla myndigheter bör kontaktas i god tid, men jag beklagar att det inte har varit på det sättet i det här fallet. Det är ju ganska märkligt när t. ex. länsstyrelsen i Sörmlands län i ett brev till statens vattenfallsverk den 22/3 och i en likalydande skrivelse till naturvårdsverket uttrycker sig på följande sätt:

”Det har kommit till länsstyrelsens kännedom att vattenfallsverket efter kontakter med statens naturvårdsverk undersöker förutsättningarna för anläggning av en oljehamn för Marvikens kraftverk vid Bråviken inom Östergötlands län och att därvid Törnsholmarna nämnts såsom en möjlig lokalisering.

Törnsholmarna ligger ca 250 m söder om gränsen mot Södermanlands län och ca 2 500 m söder om fastlandet.”

Man slutar med följande ord:

”Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer länsstyrelsen att hållas informerad i det fortsatta utredningsarbetet samt att få tillfälle att yttra sig, innan beslut i ärendet fattas.”

Det är ändå litet märkligt att en länsstyrelse skall behöva skriva på det sättet.

Jag är också tacksam för det sista beskedet, att statsrådet menar att man kommer att undersöka alla tänkbara alternativ. Jag finner då att statsrådet uppenbarligen menar att man också skall undersöka t. ex. Oxelösund, och jag anser det vara angeläget att så sker.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. giftorätten i pensionsförsäkring

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Winbergs* (m) den 9 februari framställda interpellation, nr 44, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat om justitieministern är beredd att till årets vårriksdag lägga fram förslag om ändring i giftermålsbalken av innebörd att efterlevande makes pensionsförsäkring inte skall ingå i giftorättsgodset. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

För närvarande gäller att makes pensionsförsäkring i princip ingår i giftorättsgemenskapen. Det finns skäl som talar för att denna princip bör modifieras så att efterlevande make i viss utsträckning kan ta undan egen pensionsförsäkring från bodelning som sker med anledning av andra makens död. De överväganden som har gjorts inom justitiedepartementet har emellertid visat att frågan inte är okomplicerad. Den ingår i det uppdrag som familjelagssakkunniga har att se över, bl. a. giftermålsbalken. Som framgår av direktiven för familjelagssakkunniga skall de sakkunniga bedriva sitt arbete med största möjliga skyndsamhet.

Enligt min mening finns inte tillräckliga skäl att bryta ut det av herr Winberg berörda ämnet till särskild behandling. Någon proposition är inte att vänta i år.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lidbom för svaret på min interpellation. Omständigheterna har gjort att det har lämnats i en kammare där nästan bara herr talmannen, herr statsrådet och jag är närvarande.

Jag tolkar svaret så att statsrådet i princip är positiv till en lagändring som skulle medföra att — i de fall då giftorättsgemenskap i övrigt föreligger — efterlevande makes pensionsförsäkring inte kommer att ingå i giftorättsgodset eller i varje fall inom vissa gränser inte kommer att göra det. Mot den bakgrunden är det att beklaga att man nu i departementet inte är beredd att ta initiativ för att lösa frågan utan låter den komma in i det stora och betydligt mer vittomfattande arbete som utförs av familjelagssakkunniga.

Det är ju här fråga om fall där en person tar en pensionsförsäkring för egen del, och om vederbörandes make avlider anses rätten till försäkringen ingå i giftorättsgodset. Försäkringen kan då bli arvsbeskattad till hälften, fastän inget försäkringsbelopp alls har fallit ut. Finns det inga bröstarvingar, blir försäkringstagaren själv som arvtagare skattskyldig för

halva värdet av sin egen försäkring. Åtskilliga inkomsttagare drabbas hårt av detta — många som under sin aktiva tid satsar på en pensionsförsäkring för att nå trygghet på äldre dagar.

Som jag har nämnt i interpellationen, har ju utformningen av lagreglerna i den här frågan ofta varit föremål för diskussion. Kapitalskatteberedningen säger i sitt år 1969 lämnade betänkande bl. a.: ”Särskilt kraftigt har kritiken varit i de fall där efterlevandes egen pensionsförsäkring drabbats. Till bilden hör vidare att man i praktiken ofta vid bouppteckningen förbiser att även värdet av den efterlevandes försäkringar skall medräknas i bobehållningen.” Kapitalskatteberedningen erinrade vidare om att pensionsförsäkringarna har en klar försörjningsfunktion och menade att frågan borde lösas genom ändring i giftermålsbalken av innebörd att efterlevande makes pensionsförsäkring inte skulle ingå i giftorättsgodset. En sådan reform, sade kapitalskatteberedningen, är i hög grad angelägen och har redan föreslagits av familjerättskommittén. Kapitalskatteberedningen förutsatte vidare att reformen kunde genomföras i anslutning till att beredningens förslag i övrigt behandlades av statsmakterna.

Frågan togs också upp i proposition nr 71 till 1970 års riksdag — den proposition som gällde omläggningar av förmögenhetsbeskattningen och av arvs- och gåvobeskattningen. Det framgår av propositionen att beredningens uttalande i denna fråga lämnades utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser och att t. ex. Folksam och Sveriges advokatsamfund ansåg det viktigt att den snarast löstes. Finansministern förklarade i propositionen att han för sin del instämde i kritiken mot de regler som medförde den form av beskattning som vi nu diskuterar, och han framhöll att en undersökning pågick inom justitiedepartementet om en lösning kunde ske genom ändring i giftermålsbalken.

Nu säger statsrådet Lidbom i interpellationssvaret att frågan har övervägts och att övervägandena har visat att frågan inte är okomplicerad. Det må vara att det kan finnas vissa problem att få till stånd en lösning av frågan, men så komplicerad är den knappast att en lagändring inte kan ske utan samband med en total översyn av familjelagsstiftningen. Jag beklagar därför att lösningen av detta problem nu kommer att skjutas på framtiden, vilket ju är den reella innebörden av statsrådets svar.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Herr Winberg visar en glad reformiver, som är relativt ovanlig för en medlem av ett konservativt parti. Det skall jag väl i och för sig lyckönska honom till, men jag undrar om inte reformivern är litet för stor i det här fallet eller i varje fall något överdriven.

Det ärende vi diskuterar skall ändå ses mot bakgrunden av att vi har levt sedan 1920 med de regler som herr Winberg attackerar och som jag inte vill påstå är idealiska — tvärtom har jag sagt att det finns anledning att ändra dem i visst hänseende. Att frågan har diskuterats många gånger, har herr Winberg rätt i. Nu har vi en utredning som ser över giftermålsbalken och bl. a. bodelningsreglerna, och då låter vi den ta hand om detta lilla problem.

Jag vill bara tillfoga att herr Winberg kan vara belåten, inte bara med

att våra avsikter i sakfrågan tydligen ligger varandra nära utan även med att det nog inte är så stor skillnad när det gäller tidsplanen. Herr Winberg ville utmåla det som om familjelagssakkunniga skulle hålla på något decennium eller så. Det är inte avsikten, och det framgår också av direktiven för de sakkunniga att de skall arbeta skyndsamt. Inom ett par tre år eller någonting sådant skall vi få se ett förslag, och då kan den sedan 1920 öppna frågan lösas.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag är glad att statsrådet antyder att frågan skall kunna lösas snabbt trots att den är överlämnad till familjelagssakkunniga. När finansminister Sträng tog upp denna fråga i den proposition som är daterad den 6 mars 1970 tydde ingenting på att han ansåg att familjelagssakkunniga skulle ta upp frågan. Familjelagssakkunniga hade ju fått sina direktiv redan den 15 augusti 1969. Mot den bakgrunden kan jag inte tycka annat än att det är en väsentlig risk för att lösningen av denna fråga ändå blir förskjuten i tiden i förhållande till vad som skulle ha blivit fallet om man vid dessa överväganden inom departementet på en gång hade nått ett resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 60 till skatteutskottet.

§ 8 Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet riksdagens förvaltningsstyrelsens framställning angående kontorsservice åt riksdagens ledamöter.

§ 9 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1388 till utbildningsutskottet.

§ 10 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 27 och 28, skatteutskottets betänkande nr 21 samt jordbruksutskottets betänkanden nr 1 och 2.

§ 11 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 106 och 107.

§ 12 Herr talmannen meddelade, att jordbruksutskottets betänkanden nr 1, 2, 24 och 25 i nu angiven ordning skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 13 Interpellation nr 108 om åtgärder för att stimulera produktion och sysselsättning

Ordet lämnades på begäran till

Herr HELEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Den svenska ekonomin befinner sig nu i en fullt märkbar avmattningsfas. Konjunkturbilden är dock splittrad och svåröverskådlig. Visserligen kan man iakttä en konjunkturedgång även för vår exportindustri, som bl. a. resulterat i en sämre orderingång, men ännu är exportutvecklingen tillfredsställande för t. ex. verkstadsproduktionen.

Klarare framträder då avmattningen i ekonomin på den svenska hemmamarknaden. Detta gäller framför allt byggnadssidan och konsumtionsvarumarknaden. Särskilt de mindre och medelstora företagen har en besvärlig situation. Inom denna mycket viktiga sektor av vårt näringsliv har antalet företagsnedläggningar, konkurser, anställningsstopp och personalinskränkningar hamnat på en oroande hög nivå.

Tydligast märks dock den svenska konjunkturavmattningen på arbetsmarknaden. Den registrerade arbetslösheten uppgår nu till ca 65 000 arbetslösa. Detta är den ojämförligt högsta arbetslöshet för motsvarande period sedan 1955. Omsvängningen från en nästan överhettad arbetsmarknad under våren 1970 till en besvärande stor arbetslöshet redan vintern 1971 har dessutom gått mycket snabbt.

Arbetslösheten har drabbat olika hårt beträffande branscher och regioner. Ett nytt inslag som förvånar och oroar många är en markant ökning av arbetslösheten även i storstadsregionerna. Stockholms län registrerade nyligen en arbetslöshet som inte varit högre på över tio år.

Sysselsättningsvårigheterna har på nytt särskilt svårt drabbat den äldre arbetskraften. Detta är tyvärr ett stående inslag vid konjunkturedgångar. Men även den yngre arbetskraften drabbas hårdare denna gång. Stor osäkerhet råder för närvarande beträffande sysselsättningsläget för de tiotusentals värnpliktiga som söker anställning nu i april efter avslutad militärtjänst.

Även om den officiellt registrerade arbetslösheten är hög, så är den verkliga undersysselsättningen betydligt större. Arbetsmarknadspolitikens olika omskolnings- och utbildningsverksamheter spelar här en betydande roll genom att ge tillfällig sysselsättning i avvaktan på ny anställning. Utöver detta finns dock en helt dold och oregistrerad undersysselsättning. I tider av vikande konjunkturer drabbas de kvinnliga deltidsarbetande speciellt hårt genom olika former av personalinskränkningar. Denna arbetstagargrupp har ofta en mycket dåligt utvecklad anställningstrygghet och får tyvärr fungera som en konjunkturbuffert på arbetsmarknaden.

Den hårdast drabbade sektorn är dock byggnadsindustrin med för närvarande ca 18 000 arbetslösa. Att arbetsmarknadsmyndigheterna centralt och regionalt nu gör stora ansträngningar för att förbättra situationen återspeglas delvis av att man nyligen på en enda dag ville ha in uppgifter från de lokala arbetsförmedlingarna om aktuella byggnadsprojekt, som kan sättas i gång med kort förberedelsestid.

Byggnadsindustrin, bostadsbyggandet och den kommunala planeringen liksom övrig planeringsverksamhet på detta område har många gånger tidigare drabbats av den ryckighet med vilken regeringen startar och bromsar byggnads- och anläggningsverksamheten. Detta har givetvis en

ogynnsam inverkan på kostnadsutvecklingen med återverkningar på hyresmarknaden.

Det nuvarande kärva läget på arbetsmarknaden är i hög grad förorsakat av en misslyckad konjunkturpolitik. Regeringen har trots en tydlig konjunkturedgång fortsatt med en åtstramningspolitik, som endast kan motiveras i en konjunktursituation med tydliga överhettningstendenser med överefterfrågan på varor, tjänster, kapital och arbetskraft. Så är ju förvisso inte fallet nu. Regeringen har på nytt tagit för lång tid på sig att inse att vinden har svängt och har inte i tid gjort de nödvändiga ändringarna i den ekonomiska politiken med hänsyn bl. a. till den internationella konjunkturförändringen.

Finansministern, som säger sig vara orolig för sysselsättningen inom byggnadssektorn, talar nu vagt om att den 25-procentiga investeringsavgiften på s. k. oprioriterade byggnadsprojekt möjligen kan tas bort tidigare. Det viktigaste är att ge kommuner och byggherrar ett bindande besked att ingen förlängning av lagen kommer i fråga efter den 1 augusti. Om finansministerns åtgärd förverkligas, blir den delvis en skenmanöver. Antalet dispenser från avgiften har redan ökat, och beskeden om tidigareläggning under sommaren ger begränsad effekt.

En annan orsak till att regeringen förefaller vara i otakt med den ekonomiska utvecklingen är givetvis den tvångssituation man försatt sig i genom att ha en för stor brist på balans i utrikesaffärerna och en otillräcklig valutareserv.

Den nu förda åtstramningspolitiken är en besk medicin för framför allt löntagarna. Det nuvarande tryckta arbetsmarknadsläget är en hårdhänt metod av regeringen att försöka skapa balans i ekonomin. Medvetet försöker man nu rätta till tidigare misstag genom att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan. Den nuvarande tendensen till en deflationistisk ekonomisk politik, som i första hand drabbar arbetsmarknaden, går ju tvärtemot vårt viktigaste mål med den ekonomiska politiken, nämligen en hög och jämn sysselsättning.

Som en följd av den förda politiken förefaller den dämpning av den privata konsumtionstakten, som finansministern förutskickade i början av året, att bli än mer markerad. Trots i vissa fall relativt höga ökningar av lönesummorna bl. a. genom en kraftig löneglidning i vissa branscher har endast en obetydlig ökning av den privata konsumtionen och den privata levnadsstandarden kunnat ske. Mycket pekar nu på att stora grupper t. o. m. drabbas av en konsumtionsminskning redan detta år, dvs. en sänkt standard. Orsakerna är främst de ökade priserna och en mycket kraftig ökning av skatteprogressiviteten i det bredaste inkomstskiktet. Den nuvarande prisregleringen kan ju endast på kort sikt hindra priserna från att stiga. Får prisregleringen verka för länge, kommer den att snedvrída ekonomin och ackumulera stora kompensationskrav till nackdel för de vanliga konsumenterna.

Den nu aktuella avtalsrörelsen påverkas givetvis kraftigt av dessa negativa faktorer i ekonomin och skapar krav på kompensation, som i sin tur kan ge upphov till nya spänningar.

I den ekonomiska debatten understryker finansministern ofta hur viktigt det är att industrin verkligen får den stimulans som krävs för en

ordentlig investeringsstatsning. Har då de stimulansåtgärder som finansministern hittills anvisat i form av investeringsavdrag och vissa kreditlättnader varit tillräckliga? Enligt den senaste undersökningen ligger företagens investeringsplaner flera procentenheter lägre än finansministerns senaste prognos. Detta antyder flera aktuella problem.

För det första torde de anvisade generella stimulansåtgärderna inte vara tillräckliga. För det andra saknas i vissa nyckelbranscher tilltron till en nödvändig lönsamhetsutveckling, som ju är den avgörande och utlösande beslutsfaktorn beträffande investeringarna i ökad produktionskapacitet. Vårt internationella kostnadsläge är givetvis här av stort intresse. För det tredje torde det nu stå klart att en oundgänglig förutsättning för investeringar är tillgången på krediter och att priset på krediter, dvs. räntan, är anpassad till konjunktursituationen.

Speciella svårigheter har härvid de mindre och medelstora företagen som fortfarande ej i tillräckligt hög omfattning har tillträde till de stora kreditkällorna såsom utländsk upplåning och lån ur AP-fonderna. Som en ytterligare anledning till oro för den inhemska industrins investeringsuppläggning måste man nu också addera det faktum att svenska företag i ökad utsträckning väljer att investera utomlands. Till denna tendens bidrar dels oron för kostnadsutvecklingen i vissa branscher, dels en ökande osäkerhet beträffande de svenska villkoren på en integrerad Europamarknad.

Näringslivets investeringar brukar sägas ha två funktioner: dels att skapa efterfrågan och trygga en hög och jämn sysselsättning, dels att ge en utbyggd och moderniserad produktionsapparat med vars hjälp vi gemensamt skall höja vår produktivitet och levnadsnivå. Genom att stimulera investeringsutvecklingen ytterligare skapas således ökade möjligheter att på kort sikt dämpa den stigande arbetslösheten och på litet längre sikt förbättra vår internationella konkurrenskraft och produktionskapacitet.

Mot bakgrunden av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr finansminister Sträng få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder är finansministern nu beredd att vidta för att motverka arbetslösheten och för att ytterligare stimulera produktion och sysselsättning i vårt land?

Denna anhållan bordlades.

§ 14 Interpellation nr 109 om återvinning av pappersavfall

Ordet lämnades på begäran till

Herr TAKMAN (vpk), som yttrade:

Herr talman! Världens råvarutillgångar är som bekant inte obegränsade. Den traditionella politik som kännetecknats av en rovdrift med råvaruresurserna och en hejdlös miljöförstöring med avfallsprodukterna har lett till en situation som inte längre kan tolereras. Den enda rationella lösningen på båda dessa akuta problem är att styra utvecklingen på ett sådant sätt att allt användbart avfall återvinnes och utnyttjas för

konstruktiva ändamål. Det har övertygande visats att man på snart sagt alla områden kan överföra produktion och användning till slutna system, där spill och avfall tas till vara och används som värdefulla råvarutillgångar i stället för att göras till bidrag till en fortsatt miljöförstöring.

Detta resonemang, som oftast bemöttes med likgiltighet eller löje för endast ett eller två decennier sedan, accepteras nu i princip av de flesta som över huvud taget ägnat problemet en tanke. Men ett principiellt accepterande är tyvärr inte liktydigt med resoluta åtgärder. Ibland får man en känsla av att den engagerande debatten om miljöförstöringen och rovdriften med naturtillgångarna invaggar allmänheten i illusioner om att situationen förbättras när den i själva verket försämras. Ett aktuellt exempel är vad som händer med pappersavfallet.

Sedan årsskiftet har pappersinsamlingen i större delen av Stockholm – och förmodligen också i landet i övrigt – legat nere. Endast de hushåll som har sina bostäder i de kommunala bostadsföretagen Svenska bostäder, Stockholmshem och Hyreshus AB – som har kontrakt med Industrileveranser AB, ett företag ägt av svenska pappersbruk – får fortfarande sitt avfallspapper hämtat. De övriga hushållen, som torde vara tio gånger flera, håller på att drunkna i papper. ”Folk fyller sina källare med tidningar, men när man ringer pappersinsamlingen blir svaret att det inte lönar sig att sälja papper just nu”, hette det i en artikel i Dagens Nyheter den 17 april 1971. ”Stockholm hotar att begravas i tidningspapper. – – Under de senaste veckorna har ett annat pappersproblem dykt upp. De nya telefonkatalogerna har delats ut, och det ligger nu 2 000 ton gamla kataloger och skräpar i trappuppgångarna. Det lönar sig helt enkelt inte att hämta dem. Förutom företag och privatpersoner drabbas också ett flertal ideella organisationer som finansierar delar av sin verksamhet just med pappersinsamlingar. De handikappades riksförbund och Riksförbundet mot reumatism brukar få in mellan 15 000 och 50 000 kronor per år på pappersinsamlingar. Skolungdomar som samlar papper för att finansiera skolresor möts också av svaret att tidningarna inte är värda något.”

Enligt en utredning som riksdagens upplysningstjänst gjorde i mars i år för min räkning förekommer nu pappersinsamlingar endast i mycket begränsad omfattning: ”Anledningen till denna nedgång, som går tillbaka till hösten 1970, får ses mot bakgrund av att exportpriserna på det mycket priskänsliga avfallspapperet under senare hälften av 1970 sjönk, vilket tillsammans med vissa andra faktorer fick till följd att utförseln av pappersavfall minskade mot slutet av året. Samtidigt som således den inhemska upplagringen av avfallspapper ökade, övergick några av pappersbruken tillfälligt till att av konkurrensskäl använda sig av mera fiberstarkt material än avfallspapper. Alla dessa faktorer samverkade och har medfört att de flesta pappersbruken av lagerutrymmesskäl tvingats införa ett temporärt stopp för ytterligare uppköp av avfallspapper.”

Men trots att efterfrågan på avfallspapper kraftigt minskade mot slutet av året, samlades under år 1970 in mera pappersavfall än under de båda föregående åren. Enligt Svenska cellulosa- och pappersbruksföreningens statistik uppgick den totala kvantiteten insamlat papper av alla kvaliteter till 330 000 ton år 1968 (därav 230 000 ton till de svenska pappers-

brukens produktion), 330 000 ton år 1969 (230 000 ton till pappersbruken) och 350 000 ton år 1970 (255 000 ton till pappersbruken).

Dessa uppgifter om det *tillvaratagna* pappersavfallet 1968–1970 ger bara en del av sanningen om vad som hänt med förbrukade cellulosa produkter. Huvudparten av allt pappersavfall går bort i det avfall som med en gemensam beteckning kallas "sopor". Enligt broschyren "Förbränningsanläggningen vid Högdalen", utgiven av renhållningsavdelningen vid Stockholms stads gatukontor i augusti 1970, beräknades den totala avfallsmängden i Stockholm år 1970 komma att uppgå till drygt 380 000 ton. Ökningen av avfallsmängden har varit kontinuerlig och kraftig sedan många år, och den totala mängden beräknas 1980 komma att uppgå till 475 000 ton och 1990 till 550 000 ton. Detta avfall, de s. k. soporna, uppges i broschyren bestå av 11 procent glas och porslin, 8 procent matrester, 6 procent "avsållat finavfall", 5 procent metaller, 4 procent textilier, 2 procent gummi, läder och plast och inte mindre än 64 procent pappersprodukter.

Enligt Svenska cellulos- och pappersbruksföreningens statistik konsumerades 191 kg papper och papp per person i Sverige under 1970, dvs. totalt 1,54 miljoner ton. Med stöd av de uppgifter som finns om tillvarataget pappersavfall och procenttalet pappersprodukter i de s. k. soporna torde det inte vara äventyrligt att uppskatta den totala mängden pappersavfall till ungefär lika mycket som konsumtionen av papper och papp. Även när pappersinsamlingen pågick för fullt förstördes mer än 75 procent av detta avfall, vanligen genom förbränning. Och sedan pappersinsamlingen i stort sett upphört, kanske man kan beräkna mängden *förstörda* pappersprodukter till 1,5 miljoner ton om året.

De direkta kostnaderna för traditionell avfallshantering beräknas i Stockholm till omkring 150 kronor per ton, därav 100 kronor för insamlingen, 15 kronor för transporter och 35 kronor för "behandlingen" (täcktippning eller förbränning). Totalkostnaden för den traditionella improduktiva eller rättare sagt destruktiva "behandlingen" av pappersavfallet skulle alltså bli omkring 225 miljoner kronor om året i hela landet.

Till detta kommer miljöförstöringen vid denna traditionella avfallshantering. Förbränning av pappersavfall, även om den sker i moderna anläggningar, åstadkommer betydande luftföroreningar. Så har till exempel organiska kvicksilverföreningar på grund av sin bakterie- och svampdödande verkan använts inom massa- och pappersindustrin som konserverings- och slembekämpningsmedel. Vid förbränning av pappersavfallet har kvicksilvret gått ut med röken. Detta luftburna kvicksilver har troligen varit en betydelsefull del av den kraftiga förorening med kvicksilver som konstaterats i många sjöar och vattendrag. Sedan förbud utfärdades från oktober 1967 mot användning av fenyلكvicksilverpreparat inom pappers- och cellulosaindustrin, har denna typ av vattenförorening minskat, men det tycks inte finnas några fullständiga uppgifter om vilka andra typer av föroreningar som förbränning av pappersavfall alltså åstadkommer. Om andra kvicksilverföreningar än fenyلكvicksilver används som ersättningspreparat torde vinsten av förbudet inte vara överväldigande.

Om möjligt ännu viktigare är den *förstörelse av en värdefull råvara* som den traditionella "behandlingen" av pappersavfall utgör. De svenska skogarna är inte outtömliga. Cellulosafiberindustrins produktion har ökat från 7,1 miljoner ton år 1964 till 9,3 miljoner ton 1970. Prognosen för 1973, baserad även på nya, redan igångsatta projekt, är 10,5 miljoner ton, enligt en beräkning av professor Per Nylinder vid skogshögskolan i tidskriften Skogen nr 3 1971. "Utöver prognosen finns huvudsakligen i södra Sverige mer eller mindre allvarliga utbyggnadsplaner på en fiberproduktion av ca 1,8 miljoner ton med en beräknad vedåtgång på ca 9 miljoner m³sk", heter det i artikeln. (Förkortningen står för skogskubikmeter, dvs. hel trädstams totala volym med bark.) Samtidigt med fiberindustrin expanderar sågverksindustrin i södra Sverige, och virkesunderskottet där kommer, enligt Annonsblad till Tidskrift för Landtmän den 17 april 1970 att bli 8 miljoner kubikmeter mot slutet av 1970-talet, om alla planerade anläggningar kommer till stånd.

Redan nu råder brist på virkesråvara i norra Sverige. Om de planerade utbyggnaderna i södra Sverige kommer till stånd, blir Norrlandsindustrins virkesbrist akut. Det sannolika är nämligen att det blir ett råvaruflöde från norr till söder. Detta skulle, som professor Nylinder skriver i den citerade artikeln, "kunna leda till ytterst besvärande konsekvenser för den norrländska skogsindustrin och därmed för hela Norrlands näringsliv och befolkning".

Det är mot denna bakgrund man har anledning ställa sig frågan om Sverige till en beräknad kostnad av 225 miljoner kronor och med en fortsatt miljöförstöring som följd har råd att bränna upp eller på annat sätt förstöra uppskattningsvis 1,5 miljoner ton pappersavfall om året. Detta pappersavfall kan beräknas representera omkring 7,5 miljoner skogskubikmeter, dvs. i runt tal 10 procent av den årliga tillväxten av våra skogar, som i betänkandet "Virkesbalanser, 1967" (SOU 1968:9) uppskattades till 78 miljoner skogskubikmeter.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag och kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern Bengtsson få ställa följande fråga:

Anser statsrådet att det – mot bakgrunden av miljöskyddsaspekterna och den hotade råvarubristen för massa- och pappersindustrin – finns anledning att återvinna pappersavfallet i stället för att fortsätta den traditionella "kvittblivnings"-politiken?

Denna anhållan bordlades.

§ 15 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 105 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m.

§ 16 Anmäldes och bordlades

Socialutskottets betänkanden:

Nr 4 i anledning av motion om inrättande av handikappråd i varje län

Nr 6 i anledning av motioner om vård av och åtgärder till stöd för psoriasissjuka, m. m.

Nr 8 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om läkarutbildning vid kommunala undervisningssjukhus m. m.

Nr 9 i anledning av motion angående förfarandet vid tillsättande av läkartjänster

Nr 10 i anledning av motion om en utredning angående sjukvårdskostnaderna för trafikolycksfall, m. m.

Civilutskottets betänkanden:

Nr 11 i anledning av motioner angående samhällets markpolitik m. m.

Nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till bostadsbyggande m. m. jämte motioner

Nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959:612) jämte motion

Nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap

§ 17 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1389 av herrar *Boo* och *Svanström*

Nr 1390 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Norrby* i Gunnarskog

Nr 1391 av herr *Eskel m. fl.*

Nr 1392 av fru *Jonäng*

Nr 1393 av fru *Kristensson*

Nr 1394 av herr *Oskarson m. fl.*

Nr 1395 av herrar *Winberg* och *Olsson* i Sundsvall
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m.

Nr 1396 av herr *Gadd m. fl.*

Nr 1397 av herr *Larsson* i Staffanstorp *m. fl.*

Nr 1398 av herr *Levin*

Nr 1399 av herrar *Wikström* och *Richardson*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 angående svenskt deltagande i program för en europeisk storaccelerator

§ 18 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga framstälts, nämligen

den 19 april av

Nr 199 Herr *Brundin* (m) till herr kommunikationsministern om ytterligare svenskt deltagande i internationellt trafiksäkerhetsarbete:

Vill herr statsrådet medverka till ytterligare svenskt deltagande i internationellt trafiksäkerhetsarbete, i syfte bl. a. att framställa trafiksäkrare fordon?

Nr 64

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 17.20.

Tisdagen den
20 april 1971

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert